

Vleermuisonderzoek Fietspad Groningen-Winsum

Datum	11 oktober 2017
Auteur	Lars Sluiter, Dagmar Heidinga
In opdracht van	Provincie Groningen, Mevr. U. Nauta
Projectnummer	P17128

1 | Aanleiding en vraagstelling

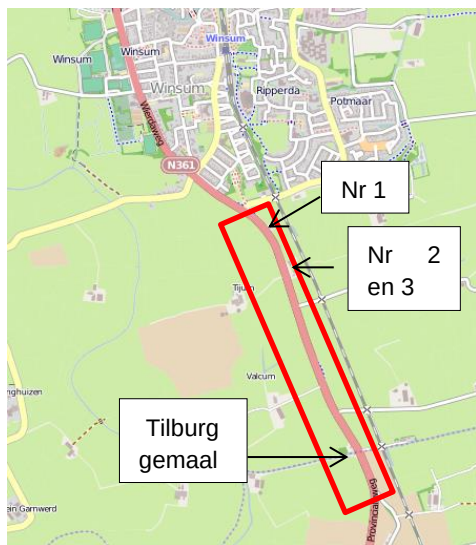
De Provincie Groningen is van plan tussen Groningen en Winsum een nieuw fietspad aan te leggen, de zogenoemde Fietsroute Plus. In het kader van de aanleg van de Fietsroute Plus is de wegbeplanting van de N361 tussen Sauwerd en Winsum onderzocht op ecologische waarden (Buro Bakker, 2015). Uit dit onderzoek is gebleken dat de bomen langs de N361 een essentiële vliegroute vormen voor gewone dwergvleermuizen, laatvliegers en dat de route sporadisch wordt gebruikt door water-vleermuizen. De vliegroute bestaat uit gewone essen die in een dubbele rij langs de N361 groeien. Een deel van deze bomen is minder vitaal omdat ze aangetast zijn door essentaksterfte. De verwachting is dat op termijn alle essen zullen moeten worden vervangen door andere boomsoorten.

In het kader van de realisatie van het fietspad wordt de eerste bomenrij die het dichtst bij de weg staat, gekapt. Deze bomen worden gekapt omdat er kabels en leidingen verlegd moeten worden over delen van het tracé om realisatie van het fietspad mogelijk te maken. Deze eerste bomenrij is dan niet meer vervangbaar in verband met de aanwezige kabels en leidingen. De tweede bomenrij blijft gehandhaafd. Bomen uit deze bomenrij zijn vervangbaar door andere soorten. Indien bomen door de essentaksterfte vervangen moeten worden is dit mogelijk.

In de eindsituatie (na aanleg van het nieuwe fietspad) wordt een nieuwe bomenrij aangeplant op ca. 4,5 m vanaf de weg, met andere soorten bomen. Hiervan zijn nog geen tekeningen beschikbaar.

Ter hoogte van drie woningen (Winsumerstraatweg 1, 2 en 3 net buiten Winsum) worden veel bomen gekapt omdat hier te weinig ruimte is. De berm wordt hier smaller (circa 3 m breed) en daarnaast wordt het fietspad aangelegd. Hier is niet of nauwelijks ruimte om nieuwe bomen aan te planten. Tevens worden diverse essen gekapt ter hoogte van het gemaal Tilburg langs de N361 (zie figuur 1).

De Provincie Groningen heeft Buro Bakker gevraagd om te beoordelen of bij de woningen voldoende groen aanwezig is om de functionaliteit van de aanwezige vliegroute te behouden. Deze vraag is mede van belang aangezien de provincie in gesprek gaat met deze bewoners over het ontwerp ter hoogte van deze woningen.

Figuur 1 Onderzocht deel van het tracé N361 (rode lijn). Kaart: Open streetmaps

Het tracé dat onderzocht is loopt van de kruising N361 Meeden (Winsum) tot de (eerste) driesprong N361 - Oudeweg (in Wetsinge); zie ook figuur 1 met huisnummers. Bij het overige tracé blijven de buitenste essen (gezien vanaf de N361) behouden en wordt de dichtstbijzijnde reeks verwijderd. Opgemerkt wordt dat de essen aangetast zijn door de essentaksterfte.

2 | Methode

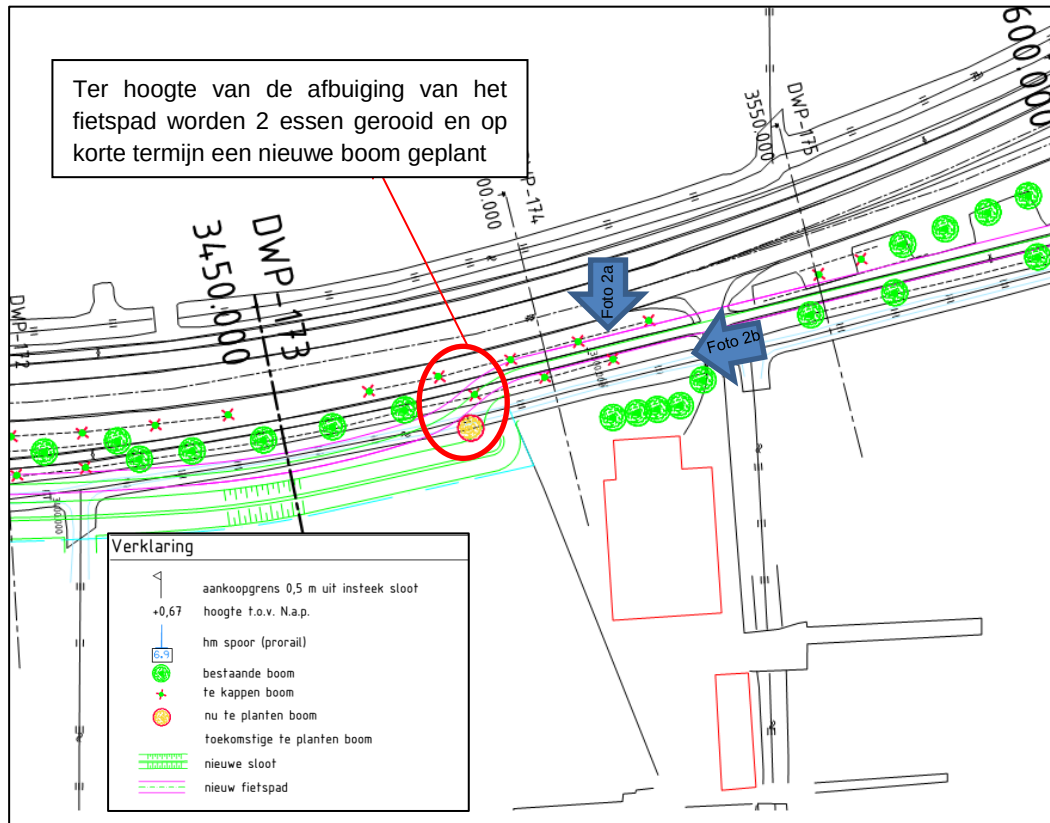
Het beoogde tracé voor het fietspad aan de oostzijde van N361 is beoordeeld door een deskundige op het gebied van vleermuizen (dhr. L. Sluiter, 20 juni 2017). Extra aandacht is uitgegaan naar de locaties van de woningen aan de Winsumerstraatweg 1, 2 en 3 en het Tilburg gemaal. Bij elke woning is beoordeeld of de tuin van de eigenaren voldoende houtige en opgaande vegetatie heeft om de functionaliteit van de vliegroute te behouden. Rondom het gemaal is beoordeeld hoe groot de 'gaten' worden in de vliegroute door de kap van de essen rondom het gemaal en welke gevolgen dit heeft voor de functionaliteit van de vliegroute. Met 'gaten' wordt altijd de afstand tussen de kronen bedoeld, die de vleermuizen moeten overbruggen om gebruik te maken van de vliegroute. Op basis van reeds aanwezig 'gaten' langs het tracé (soms tot 40 meter groot), de soorten die er gebruik van maken, literatuurstudie en 'expert judgement', is bepaald dat de door de ingreep ontstane "gaten" niet groter mogen zijn dan 20 meter (kroon tot kroon). Bij de beoordeling is gebruik gemaakt van de aangeleverde plantekeningen van de Provincie Groningen, waarop staat aangegeven welke bomen verwijderd worden (rode kruisjes) en hoe het beoogde tracé van het fietspad gaat lopen.

3 | Resultaten

3.1 Winsumerstraatweg 1

In figuur 2 is de plantekening voor de Winsumerstraatweg 1 weergegeven. Op het terrein Winsumerstraatweg 1 is een aantal bomen geplant evenwijdig aan de fietsroute. Deze aangeplante bomen vormen een continuering van het lijnvormig karakter van de aanwezige essen langs de N361. De functionaliteit van de vliegroute wordt hierdoor, mits de bomen op het terrein van de Winsumerstraatweg 1 behouden blijven, niet aangetast. Waar het fietspad in de toekomstige situatie afbuigt

(zie figuur 2, rode cirkel) ontstaat een 'gat' in de vliegroute van circa 30 tot 40 meter. Dit wordt veroorzaakt doordat essen in de buitenste rij van de essenlaan worden gekapt. Dit leidt tot een aantasting van de functionaliteit van de vliegroute.

Figuur 2 Plantekening Winsumerstraatweg 1

In figuur 3 is aangegeven hoe de situatie in het veld ter hoogte van Winsumerstraatweg 1 eruit ziet.

Figuur 3 Foto's genomen vanaf N361 (rode kruizen zijn essen die worden gerood voor de afbuiging van het fietspad)

Als hier zoals op de plantekening is aangegeven, een nieuwe boom wordt geplant, bedraagt het gat zo'n 20 meter en blijft de vliegroute functioneel op deze locatie.

3.2 Winsumerstraatweg 2 en 3

De plantekening voor Winsumerstraatweg 3 en 2 is in figuur 4 opgenomen.

Figuur 4 Plantekening Winsumerstraatweg 3 en 2

De situatie ter hoogte van Winsumerstraatweg 2 en 3 is in figuur 5 weergegeven.

Figuur 5 Foto's genomen vanaf overzijde N361

Ter hoogte van Winsumerstraatweg 2 bevindt zich een houtwal met onder ander vlier, esdoorn en gewone es inclusief takkenril. De bomen van de houtwal hebben een hoogte tot circa 7 meter en staan dicht op elkaar. Deze houtwal wordt gekapt. Hierdoor zal de vliegroute niet meer kunnen functioneren.

Op deze locatie moeten daarom maatregelen worden getroffen om de functionaliteit van de vliegroute te behouden, bijvoorbeeld door aanplant van nieuwe bomen, zoals aangegeven in figuur 4. Mogelijk wordt in plaats van aanplant van nieuwe bomen gekozen voor aanplant van een hoge heg. Deze heg moet minstens 3 meter hoog zijn wil deze kunnen functioneren als vliegroute.

Op het terrein van de woning van Winsumerstraatweg 3 staan enkele essen welke niet gekapt worden. De kap van de overige bomen ten behoeve van het fietspad leidt op deze locatie niet tot aantasting van de vliegroute.

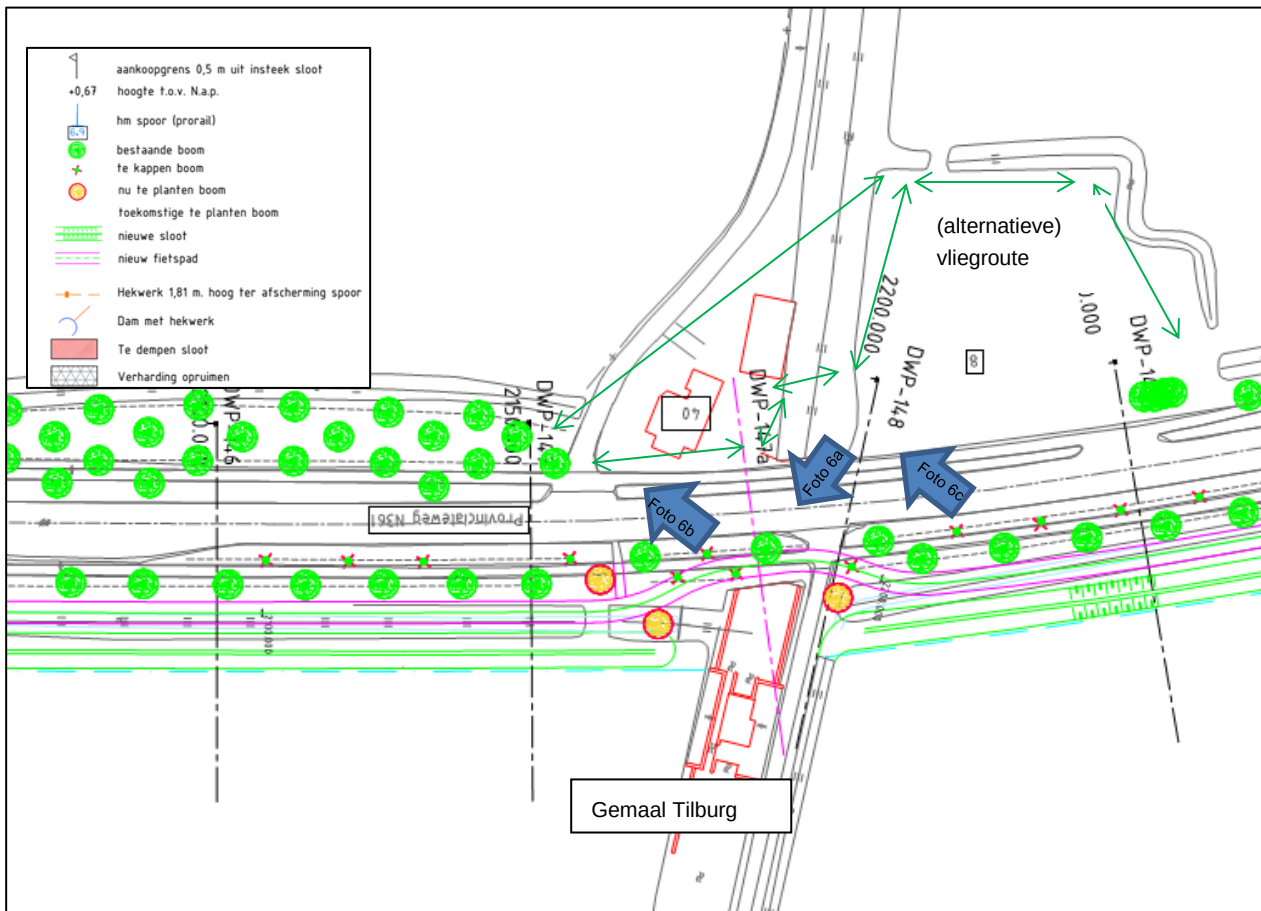
3.3 Gemaal Tilburg

In figuur 7 is de plantekening van de situatie bij gemaal Tilburg weergegeven. Ter hoogte van gemaal worden essen geroid. Ondanks het rooien ontstaan er nergens gaten in de bomenrij van meer dan 20 meter breed. Er is bovendien een alternatieve vliegroute voorhanden, welke op de plantekening is aangegeven met groene pijlen (alternatieve vliegroute). Deze alternatieve vliegroute maakt dat de vliegroute niet onderbroken wordt en de functionaliteit behouden blijft. Daarnaast zullen op 3 plekken bomen worden bij geplant.

Er vindt dus geen aantasting plaats van de vliegroute bij gemaal Tilburg. Wel is het van belang dat de bomen en houtige vegetatie van de alternatieve vliegroute intact blijven en lichtverstoring wordt voorkomen, omdat dit de functionaliteit van de alternatieve vliegroute kan aantasten. De vliegroute van de watervleermuizen langs het Wetsingermaar wordt door de geplande ingreep niet aangetast. In figuur 6 zijn foto's opgenomen van de huidige situatie.

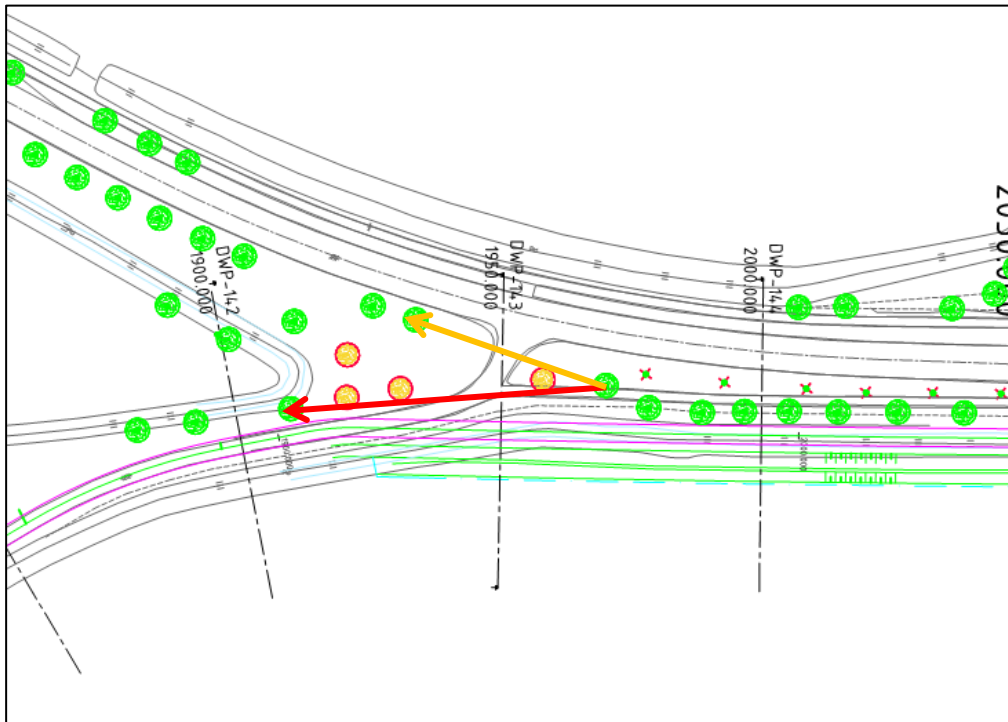
Figuur 6 Vliegroute rondom het gemaal (foto's genomen vanaf N361; bron Google Street view 2016)

Figuur 7 Plantekening Gemaal Tilburg

3.4 Driesprong Oude Weg en Winsumerstraatweg (N361)

De enige overige locatie waar door de kap van de essen een verslechterde situatie ontstaat voor de vliegroute van de vleermuizen is in het meest zuidelijke deel van het beoogde tracé ter hoogte van de driesprong Oude Weg en de Winsumerstraatweg (N361). In figuur 8 is de plantekening voor deze locatie weergegeven.

Figuur 8 Plantekening driesprong Oude Weg – Winsumerstraatweg. Oranje pijl: gat tussen bomen bedraagt 40 meter. Rode pijl: gat tussen bomen beslaat 60 meter (gemeten van kroon tot kroon)

Figuur 9 Vliegroute rondom de driesprong Oude Weg - Winsumerstraatweg (N361). Foto's genomen vanaf N361; (Google Street view 2016)

Door de kap van enkele essen ter hoogte van de driesprong Oude Weg - Winsumerstraatweg (N361) worden de bestaande gaten vergroot naar respectievelijk 40 en 60 meter. Deze afstanden zijn té groot om nog voldoende te kunnen functioneren als vliegroute. Er is dus sprake van aantasting van de functionaliteit de vliegroute.

Als er bomen worden geplaatst zoals voorgesteld op de plantekening, worden de gaten op beide routes verkleind naar ca. 25 m en kan de vliegroute in stand blijven.

4 | Overige ontwikkelingen langs de N361

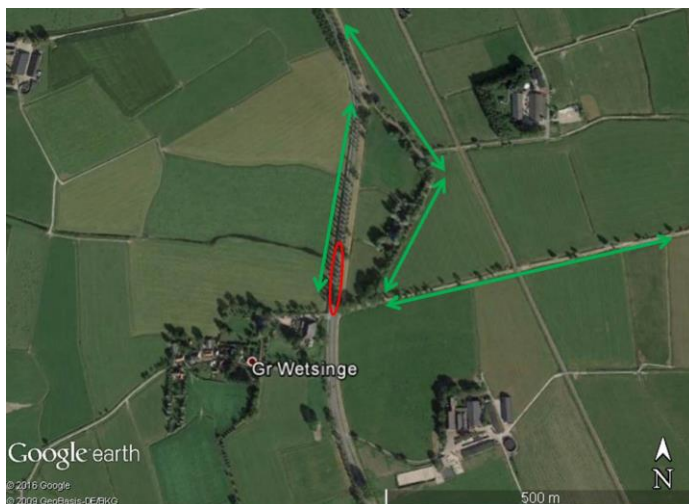
4.1 Inrichtingsmaatregelen N361

De provincie Groningen heeft plannen om inrichtingsmaatregelen aan de N361 te treffen op 10 locaties in het traject Groningen – Winsum. Buro Bakker heeft hiervoor een quickscan soorten in het kader van de Wet natuurbescherming uitgevoerd (Buro Bakker, 2017). Alleen die locaties waar ingrepen buiten het bestaande wegprofiel vallen, zijn onderzocht. In de meeste gevallen worden op die locaties zogenaamde linksafvakken aangelegd. In een aantal gevallen is kap van bomen nodig. Voor dit project is relevant de kap van bomen ter hoogte van Meedenweg/Groot Wetsinge (zie figuur 10).

Figuur 10 Locatie Meedenweg/Groot Wetsinge, linksafvak realiseren (bron: Google earth pro 2016).

Op deze locatie zijn de te kappen bomen onderdeel van een lijnvormig element dat doorloopt naar de omgeving en is daarmee potentieel geschikt als vliegroute.

Figuur 11 Potentiële vliegroutes (groen) ten opzichte van de te kappen bomen (rood) Meedenweg/Groot Wetsinge.

Omdat op deze locatie een dubbele rij bomen langs de N361 aanwezig is, heeft de kap van de bomen aan de oostzijde van de weg geen effecten op de vliegroute voor vleermuizen. Er blijft namelijk aan de westzijde van de N361 een lijnvormig element behouden. Daarnaast is de bomenrij langs de Oude weg ook geschikt als vliegroute en deze blijft behouden. In de gebruiksfase van de nieuwe situatie, treden er ook geen effecten op de vliegroute op, omdat extra verlichting niet wordt aangebracht. Op deze plek is er dus geen sprake van aantasting van een essentiële vliegroute. De verbinding tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden en de migratieroute blijft in stand.

4.2 Essentaksterfte

De laanbomen langs het onderzochte tracé van de N361 bestaan vrijwel allemaal uit gewone es (*Fraxinus excelsior*). Veel van deze essen zijn in min of meerdere mate aangetast door essentaksterfte. Alhoewel essen als grotere laanbomen niet snel helemaal afsterven, kan dood hout verkeersveiligheidsrisico's veroorzaken, waardoor op termijn enkele bomen of de gehele laan vervangen moet worden. Door de voorgenomen kap en herplant van één rij van de dubbele laanbomen worden de essen gefaseerd vervangen en blijft de vliegroute voor vleermuizen op termijn intact.

5 | Conclusie en vervolg

Conclusie

Uit eerdere notities (Buro Bakker, 2015) blijkt dat de bomenrij langs de N361 wordt gebruikt als essentiële vliegroute door drie soorten vleermuizen: gewone dwergvleermuis, laatvlieger en water-vleermuis. Tevens wordt de beschutting van de bomenrij gebruikt als foerageergebied door gewone dwergvleermuizen.

Het voornemen leidt tot kap van bomen langs de N361. Op drie plekken leidt dit tot aantasting van de functionaliteit van een essentiële vliegroute voor gewone dwergvleermuis, laatvlieger en water-vleermuis:

- Ter hoogte van de Winsumerstraatweg 1
- Ter hoogte van de Winsumerstraatweg 2
- Ter hoogte van de driesprong Oude Weg - Winsumerstraatweg (N361)

Ter hoogte van het gemaal Tilburg ontstaan geen gaten die groter zijn dan 20 meter en is een alternatieve vliegroute beschikbaar. Mits het voornemen niet leidt tot een toename van de lichtverstoring blijft de functionaliteit van de vliegroute behouden.

Consequenties en vervolg

Ontheffing

Omdat het voornemen op drie plekken leidt tot aantasting van de functionaliteit van een essentiële vliegroute, is sprake van overtreding van de verbodsbepalingen in artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Het is daarom nodig om een ontheffing aan te vragen. Deze ontheffing wordt alleen verleend als er maatregelen worden genomen om de effecten te niet te doen, als kan worden aangetoond dat er geen alternatieven zijn voor deze ingreep en als wordt voldaan aan één of meerdere belangen van de Habitatrichtlijn:

- 1. voor bescherming van de wilde flora of fauna of natuurlijke habitats;
- 2. om ernstige schade aan met name gewassen, veehouderijen, bossen, etc. te voorkomen;
- 3. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;

- 4. voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of
- 5. om bepaalde soorten te vangen of onder zich te hebben, of bepaalde planten te plukken of onder zich te hebben (dit is aan strikte voorwaarden verbonden).

De ontheffing kan waarschijnlijk op basis van twee wettelijke belangen worden aangevraagd, namelijk: dwingende reden van groot openbaar belang en bescherming flora en fauna. Dit laatste omdat de provincie zich gaat inzetten om ervoor te zorgen dat de vliegroute ook op andere plekken duurzaam in stand blijft, door in de nieuwe situatie bomen terug te planten (dubbele bomenrij) en waar nodig (versneld) aangetaste essen zal vervangen.

Maatregelen

Als tijdelijke maatregelen om de vliegroute in stand te houden, kunnen bijvoorbeeld houten palen worden geplaatst met schermen ertussen. Bij de N381 is een kunstwerk bestaand uit een metalen paal en pompeblêd toegepast als hopover bij een onderbreking van een vliegroute. Ook dit blijkt in de praktijk te werken (eigen observaties Buro Bakker, 2016).

In de permanente situatie moet gewaarborgd zijn dat er een duurzame en voldoende hoge groenstructuur aanwezig is, liefst in de vorm van bomenrijen.

6 | Bronnen

- Buro Bakker (2015); Vleermuisonderzoek Fietspad Groningen – Winsum. Rapport P14159, Assen.
- Buro Bakker (2016); Quickscan soortenbescherming voor de aanleg van Fietsroute Plus Groningen - Winsum. Rapport P16289, Assen.
- Buro Bakker (2017); Quickscan soorten Wnb voor maatregelen langs de N361 en herinrichting Adorp en Sauwerd. Rapport P17027, Assen.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). 2014. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*. Ministerie van Economische zaken Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Team natuur, Den Haag
- www.vleermuizenindestad.nl
- www.zoogdiervereniging.nl
- www.zoogdierwinkel.nl
- www.vleermuis.net
- Google earth Pro
- Google street view
- Open street maps
- Plankaarten Fietsroute Plus (Provincie Groningen)

Uitgevoerd door

Buro Bakker adviesburo voor ecologie

Weiersloop 9

Postbus 10034 | 9400 CA Assen

T 0592 - 313389 | info@burobakker.nl

www.burobakker.nl

Projectleiding

D. E. Heidinga

Rapportage

L. Sluiter & D.E. Heidinga

Veldwerk

L. Sluiter

Foto's

L. Sluiter